

AS ANDOLIÁS

A importancia

↓ Miguel Rodríguez Monteavaro

¿Por qué úa palabra che pode fer sentir sensacións d'angustia, de dolor, d'alegría ou de remordemento? ¿Por qué namáis con escuitar dous fonemas con algo de xeito, dos tous ojos poden xurdir as llágrimas? ¿Por qué a llingua oral ten tanto sentido nas nosas vidas?

A

s veces, a lliteratura oral en particular y as palabras en xeneral, foron esquecidas ou botadas a menos. Basta ver qu'hoi en día, a maioría da poboación nun sabe nin cómo se divertía a xente d'antías, nin cómo trabayaban y, muitas veces, nun saben nin quén eran os sous bolos nin qué función desempeñaban na sociedade d'antano. Os contos tradicionais ábrennos a ventá a un mundo de filandóis, d'andechas y de romeirías que nun ta mui llonxe del noso tempo, pero si mui llonxe das nosas vidas.

Naide conoz con esactitú el orixe pol que nacen as historias del pobo, pero si a súa finalidade: entreter y enseñar. Tampouco s'atopóu úa explicación lóxica a por qué en muitos sitios, mui distancios entre sí, ás veces se teña constancia del mesmo relato ou da mesma fantasía mitolóxica, eso si, en cada ún cuas súas propias ambientacións y cuas modificacións qu'en cada lugar se ye dese adaptándolas á súa cultura. D'este xeito, son abondo notables as similitudes entre os romances rescataos en Asturias y en Canarias (por citar úa rexón de llonxe); por exemplo dalgún cantar d'ánimas ou el "Romance da nena que foi á guerra", que ten úa mesma protagonista, un marco parecido y un narrador común.

Un apunte mui importante sobre a tradición oral é que foron mui poucos os que se fixeron cargo d'e-

lla y la trascibiron a os llibros, deixando asina de ser, como a palabra lo diz: oral. En certa medida, é normal, natural y case necesario que fosen contaos os que fixeron este llabor (dito esto non dende el llao irónico, senón dende a parte máis conservadora, como un amante da lliteratura y sin falar llingüísticamente) porque asina, a esencia da hestoria, que col tempo nun cambea según as necesidades del narrador y según el momento da vida en que se conte, faise universal y el público sintela como el patrimonio popular, como aquello que nun é de nai-de pero é de todos y tein que preservallo como se fose úa igrexa grande ou úa casúa nel medio da praza; esta división entre lo obxetivo y lo subxetivo, é lo que se perdería nun llibro porque al contrario que nel "boca a boca", nel qu'un matiz é en cada persona diferente, en cada edición publicada del llibro vai ser inmutable. Agora tamén, esa parte del relato susceptible al cambeo, nun deixa de ser a miyor mostra da sabiduría popular y d'improvisación que se pode atopar engalando polla cultura: se nos esquecemos agora de lo común d'un conto en cada lugar, todo lo demás ten posible modificación. Por exemplo, ¿cántas versións existen del "Romance del Conde Olinos" ou del "Baile del Cariao"? Tantas como personas que lo sepan.

Salíndome un pouco de toda esta pingadura de tradición, pero inda refiríndome a ella, ¿pode com-

da tradición oral

pararse el uso d'úa palabra a lo que acabas de ller? A maioría dos términos nos que nos espresamos, ou nos que nos intentamos espresar, tán recoyidos en dictionarios (¡menos mal, tamén faltaría máis!) que guardan el sou significao inmutable, obxectivo y culto. Pos ben, fora dos llibros y das mentes privilexadas, ¿qué se che pode renembrar condo ois dalgún nome que, llonxe das denotacióis que teña, ten úa explicación subxectiva pra tí? ou, máis alló inda, ¿todos os términos que se recoyen nos llibros de texto, nas novelas, nos poemas y nas edicióis das revistas que máis che prestan (y anque el autor de ditas "litteraturas" lo intente con toda a súa búa fe) connotan lo mesmo pra todos os llectores qu'enfougaos los lledes? Despóis d'esto, ¿qué conclusión sacarías tu d'esta cita?: *"Porque as andoliás nun esperan al inverno pra marchar..."*.

Agora pergúntaye al que ta al pé de ti y, se tas solo neste momento, espera, y volve llella outra vez. ¿Qué che pinta al empezo? ¿Y agora? ¿A que xa pode ser diferente? Con toda esta "parrafada" y estas preguntas ás veces retóricas, ás veces prácticas, namáis quero úa cousa: que recapacites se hai que fer caso estricto al dictionario como institución da llingua oral y escrita. Dirásme: "Este fato ta dicíndome que nun usemos el dictionario, ¡como se todos gastásemos tanta elegancia verbal...!". Y eu respóndoché que nun tas llendo

eso (tampouco é lo mesmo ller daqué con úa representación mutable a ller mal), eu digo que nun podes lligar totalmente el uso dos productos a lo dictao nas instruccióis, pero tampouco podes esqueicerte d'ellas porque á súa vez son ben necesarias pra poder sacar úas ideas concretas dos pasos que teis que dar pra chegar a un fin; con esto, y xa sin términos metafóricos, refírome ás palabras das que falábamos antias, das que nun tán obrigadas a seguir un curso marcao nel río das definióiis esactas.

Agora, xa pra rematar y despóis de ller esto, namáis quero que se trabaye pra que nun se perda lo noso, a esencia de lo noso, lo que nun ta guardao en ningún llibro nin en ningúna relación estricta de costumes y, anque éstos fagan muito por renembrarnos de lo d'antias, nun podemos apegarnos a ellos como se fosen lo único y verdadeiro, porque a tradición oral (historias, contos, lendas...) é mui rica y pode seguir tantos camiós como ideas que medren na imaxinación de cada

llugar, y nun fai falta tiralla al rebollón pra que rompa; tamén sería ben fer lo mesmo cos términos que, ben por tradición ou ben por simple armonía llingüística, fáinnos miyorar como personas, como falantes d'úa comunidá y, por tanto, como portadores orixinales, característicos y funcionales d'úa determinada cultura.

